

# MUSIQA DARSLARIDA KOMPETENSIYA TUSHUNCHASI VA UNING AHAMIYATI

**Navbahor Hasanova**

A.Qodiriy nomidagi JDPI

Musiqa madaniyati fakulteti

katta o'qituvchisi.

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada musiqa darslari orqali o'quvchilarda milliy va umummadaniy kompetensiyani shakllantirish bo'yicha nazariy ma'lumotlar berilgan.

**Kalit so'zlar:** dars, musiqa, madaniyat, texnologiyalar, kompetensiya

Musiqa insonning shakllanishida muhim rol o'ynaydi; uning hissiyoti va ruhiyatiga faol ta'sir ko'rsatadi. Umumta'lim maktablarining asosiy vaziyatlaridan nafosat olamiga olib kirish va ma'naviy tarbiya berish. Bunda o'qituvchi bolalarni muhim bir musiqa asari bilan tanishtirib uni ifodali "jonli" qilib ijro etib, o'quvchilar diqqat e'tiborini jalb etadi, ularning nutqini o'stirish, fikrlash qobiliyatini, dunyo qarashini kengaytiradi, emotsional his-tuyg'ularga ham faol ta'sir etadi. Musiqa darslarining mazmunida faqatgina o'zlashtirish emas, balki o'quvchilar ongini, voqelikka munosabatini rivojlantirish, estetik madaniyatini tarkib toptirish va boshqa ichki his-tuyg'ularning shakllanish tuzilishi nazarda tutiladi.

Musiqa darsida o'qituvchi bilan o'quvchining o'zaro munosabati jarayoni shaxsiy aloqaga asoslangan. Musiqa o'qituvchisi darsda istisnosiz, barcha o'quvchilarning musiqiy faoliyatlarini yo'llaydi va nazorat qiladi. Shuningdek, o'quvchilarning o'zlari orasidagi o'zaro aloqa va o'zaro nazoratni qo'llab-quvvatlaydi. O'qituvchining darsdagi ishi barcha o'quvchilarning darsining o'zidayoq o'rganilayotgan bilim asoslarini egallashlari, zarur ko'nikma va malakalarini hosil qilishlari uchun zamin yaratadi.

Har bir musiqa darsi o'quvchilarni yangi bilimlar bilan boyitish, ularning ong-bilim doiralarning kengaytirishi, musiqiy ko'nikma va malakalarini shakllantirishi yoki ilgari o'rganganlarini takomillashtirish kerak.

Musiqa darslarida o'quvchilarni musiqa sohasidan har tomonlama rivojlantirishni nazarda tutiladi, ularning musiqaviy madaniyatiga zamin yaratiladi.

Musiqa darsi musiqa ijodining quvonchini anglash tuyg'usini beradi. Go'zallik, dahldorlik tuyg'usini kompozitor yoki xalq musiqa asariga jo qilgan axloqiy-estetik mazmundan huzurlanish qobiliyatini shakllantiradi. Darsda ijodiy faoliyatning bir-biri bilan mustahkam bog'langan hamma turlari samarali bo'ladi.

Ayni vaqtda dars o'zining mazmuni, metodlari va tashkil etilishi bilan o'quvchilarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatib, ularda ilmiy dunyoqarashni, g'oyaviy e'tiqodni, shaxsiy ma'naviy sifatlarni shakllantirib katta tarbiyaviy qimmatga ega bo'lishi zarur.

Darsda o'quvchilarni tarbiyalash, o'qitish, rivojlantirish, ijodiy kamol toptirish, ularga ta'lim berish bilan birgalikda va o'zaro aloqada amalga oshirmog'i kerak. Bu musiqa pedagogikasining g'oyat muhim tamoyillaridan biridir.

Barcha fanlarda bo'lgani sari musiqiy ta'limni ham milliy negizida yangitdan shakllantirish asosiy vazifa qilib qo'yildi. Shunga ko'ra musiqa bo'yicha yangi o'quv dasturlari, darsliklar yaratildi va bo'limlarni takomillashtirish bo'yicha ishlar hozirgi kunda ham qizg'in davom etmoqda.

Maktab o'qituvchilarni professional musiqa faoliyatiga tayyorlaydi. Biroq, musiqani tushunish, uni idrok qilish va undan ijodiy ta'sirlanish qobiliyati har bir o'quvchiga, u kelajakda professional musiqachi bo'ladimi yoki musiqa madaniyatining go'yat xilma-xil shakllarda musiqaviy-estetik faoliyatning asosiy bilimlariga, ko'nikma va malakalariga ega bo'lgan yaxshi tayyorlangan tinglovchi bo'lib qoladimi, bundan qat'iy nazar o'ziga xos bo'lmog'i lozim.

Musiqa darsining o'ziga xos tomoni shundan iboratki, maktabda musiqadan ta'lim berishni faol shakli bo'lgan jamoa bo'lib qo'shiq aytishga taalluqlidir. Chuqur xalq an'analariga ega bo'lgan jamoa bo'lib qo'shiq aytish faqat musiqa qobiliyatlarini emas, balki harakter sifatini, dunyoqarashni, badiiy didini,

fantaziyani, estetik tuyg'uni ham rivojlantiradi. Jamoa bo'lib qo'shiq aytish darsda olib boriladigan ishlarning xilma-xil shakllarni: qo'shish ijro etishni, musiqa savodini, musiqani idrok qilishni, musiqa asboblari chalishni, vokal ijrochiligini o'zida birlashtiradi.

Musiqa asarining mazmunini tinglovchining umumiy madaniyatiga, o'z navbatida tinglovchi e'tiborining faollik darajasiga ta'sir ko'rsatadi. Shu narsa yaxshi ma'lumki, musiqadan tayyorgarligi bo'lgan tinglovchilarning idroki boyroq bo'ladi. Musiqani tushunadigan o'quvchi badiiy didining yuksak darajasi bilan ajralib turadi, musiqa shaklining o'ziga xos tomonini, mazmunini, musiqaning rivojlanish tarixini tushunish asosida tinglovchi sifatida qayta tajribaga ega bo'lish, musiqaviy-ijodiy faoliyat sohasida rivojlangan ko'nikma va malakalarga ega bo'lish asosidagina musiqa asarini to'laqonli idrok qilish mumkin. Musiqa darsining maqsadi ko'p jihatdan maktab o'quvchisining ma'naviy rivojlanishiga qaratilgan bo'ladi. Musiqaviy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish va boyitish musiqani idrok etish malakalarini shakllantirish, musiqa san'atiga qiziqish bilan qarash, o'quvchilarning badiiy havaskorligini puxta o'ylangan izchil tizim bo'yicha amalga oshirilmog'i kerak. Jamoa, guruh shaklida va yakka tarzda ishlashni mohirlik bilan qo'shib olib borish darsni tashkil etishda asosiy masala hisoblanadi. O'quvchi o'quv topshiriqlarni tashkil eta olishi, rejalashtira bilishi va bajara olishi uchun uni jamoa bo'lib ham, yakka tarzda ishlashga o'rgatish muhim ahamiyatga egadir.

Har qanday dars o'quvchining maktab o'quvchilari o'quv faoliyati ustidan nazorat qilib borishni taqozo etadi. Bu o'quv materiallarini tushuntirish va o'zlashtirish harakterini, o'quv va ko'nikmalarini shakllanish jarayonini ko'z oldimizga keltirish imkonini beradi. Maktab o'quvchilari o'qishning borishini tahlil qilish, o'qituvchiga darsning ijobiy jihatlarini rivojlantirish va ko'zga chalingan salbiy holatlarni kamaytirish maqsadida unga tegishli tuzatishlar kiritish imkonini beradi. Musiqa darslarining vazifasi bolalarni go'zallikka faol munosabatda bo'lishga, musiqaga ijodiy yondashishiga o'rgatishdan iboratdir. Hozirgi zamon musiqa darsi huddi ana shu vazifani hal qilmog'i kerak va bu

vazifani qanchalik faol va aniq maqsadni ko'zlagan holda hal qilsa, maktab o'quvchilariga faqatgina musiqaviy tarbiya berish darajasi ham shunchalik yuqori bo'ladi. Har bir fan o'qituvchisi singari musiqa o'qituvchisining shaxsining qimmatiga baho berish tizimida uning professional yo'nalishi muhim rol o'ynaydiki, uning negizida pedagogik faoliyatga bo'lgan ehtiyoj yetadi. U o'zida: bolalarda qiziqishni va muhabbatni, pedagogik ishga havasini, psixologik-pedagogik ziyraklik va kuzatuvchanlikni, pedagogik odobni, pedagogik tasavvurni, tashkilotchilik qobiliyatini, haqgo'ylikni, dilkashlikni, talabgorlik va qat'iylik, sobitqadamlilik, vazminlikni, chidamlilikni, o'zi haqida fikrga ega bo'lishni, professional ish qobiliyatini, ma'naviy, eng avvalo, bilish ehtiyojini va qiziqishini, intellektual faollikni, yangilikni his eta olishni, pedagogic bilimni mjestaqil ravishta oshirishga tayyorgarlikni mujassamlashtirgandir. Musiqa bola hissiyotini, ayniqsa, emotsional, estetik hissiyotini faol rivojlaniradi. Musiqa bola ijodiy iste'dodining rivojlanishiga turtki beradi. Musiqa bola ruhiga faol ta'sir etadi, uning axloqiy-estetik qiyofasi shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu bois o'quvchilarga inson ma'naviy madaniyatining tarkibiy qismi bo'lgan musiqa madaniyatini tarbiyalash musiqa tarbiyalashning bosh maqsadi bo'lib turadi. Bu maqsadlarni amalga oshirish uchun musiqa o'qituvchisi oldida quydagi vazifalar turadi:

*- o'quvchilarda musiqa san'atiga bo'lgan qiziqishini oshirish;*

*- musiqaviy-badiiy didni va musiqa faoliyatlariga ehtiyojini rivojlantirish;*

*- musiqa haqida bilim va malakalar doirasini tarkib toptirish;*

*- musiqa faoliyatlari jarayonida badiiy ijodkorlik his-tuyg'ularni rivojlantirish;*

*- asarlarning badiiy-g'oyaviy mazmuni vositasida bolalarni ahloqiy-estetik tarbiyalash;*

*- musiqa darslari jarayonida kasb-hunar va mehnatga havas uyg'otish.*

Mana shu vazifalarni amalga oshirishda musiqa o'qituvchisining professional darajasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda musiqa darsi o'quvchilarning maamlakat kelajak istiqboli har tomonlama rivojlangan komil insonlarni tarbiyalab voyaga yetkazishiga bog'liq ekanligi bugungi kunda sir emas. Buni har bir pedagog aniq va ravshan his qilishi zarur.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

1. Karimov I. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. T. N. Ma'naviyat – 2008-yil.
2. O'zbekiston Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 apreldagi “Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida”gi 187-sonli qarori.
3. To'xtaxodjayeva M.X. umumiy tahriri ostida. Pedagogika.- T.: “Faylasuflar millay jamiyati”. – 2010
4. Fayziyeva O. “Maktabda musiqa”.- Toshkent. – 1991.
5. Ortiqov T. Musiqa o'qitish metodikasi. – Namangan. – 2009
6. E.Fayzullayev. Methodological basis of classical music in the development Of artistic religion for future music teachers. International Journal of Psychosocial Rehabilittation. 20 may.2020 yil.
7. I.A. Karimov. “Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch” Toshkent, Ma'naviyat. 2008-yil.
8. <sup>1</sup>“Xalq so'zi” ro'znomasi T. 8.01. 2008 -yil 4- bet.
9. E. Abdukarimova. Texnologik loyihalash- musiqa mashg'ulotlarida samarali ta'lim. Fan va jamiyat ilmiy metodik jurnal.2019yil.№1(61)
10. Nurmatov Musiqa va estetik madaniyat. Musiqa o'qituvchilari uchun metodik tavsiyalar. –T.: TDPI, 1992yil. -3 b.